

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2017

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 20.

DITAELO LE TLHAHISOLESERING HO MOHLAHLABUWA

Pampiri ena e fupere tlhahisolesering e latelang:

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dipalekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso TSE PEDI feela. Potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE
Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO
Araba dipotso tsa dithothokiso ka BOBEDI.
5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala KAROLO KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: Sebedisa metsotso e 60 ho ngola karolo ka nngwe.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya pale/nobe/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	12
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 'Na ho nepahetse?'	18	15
5.2 'Ke mang ya laolang?'	17	16
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 'Ho thusang ho lla'	18	18
6.2 'Mmadiberwane'	17	19

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: Pale/Nobebe/Novele	1–3	1	
B: Tshwantshiso/Terama	4	1	
C: Dipalekgutshwe	5.1–5.2	1	
D: Dithothokiso	6.1–6.2	1	

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

Ke wona monyetla oo Sekgukguni a neng a o nyoretswe oo. O hanne feela Mmadieketseng ha a potela. A raoha hang feela, a re refo! A bitswa ka tlong. Ha ho diphaposi tse ngatangata kapa yona menyako jwalo ka matlong a sejwalejwale.

Kgotjheletsaneng mane ke moalolo. Mohaolwaneng teng ho pitsa e ntsho e maoto a mararo, mafiswana, dijana le tse ding; athe sedikadikweng ke ifo. Tseo ha a ka a di bona. O shebile ka mora lemati, a bona lebokosehadi, a le bula, mme mahlo a hae a re pjangpjang le mokotlana oo a seng a o tlaetse. A o phamola, a re qatso! Ka ntle a ba a fihla a re lebaleng kgekgenene ...!

Ka nako ena letsatsi le ne le se le dikelletse mobung. Sekgukguni a ipapisa le mabota, a feta sakeng la dipotsanyane, a tswa hara motse. Ha a fihla seteitjheneng a fumana monnamoholo Tlhoriso e le moo a itokisetsang ho dihela, a tjhaisa a eya hae.

'Le tjhaisa bosiu hakaale athe monnamoholo?' Ke Sekgukguni ka ho makala. 'Tjhee, e seng ka tshiu tsohle ngwanaka, feela ho na le matsatsi a jwalo ... elwa ngwaneno ha o a mo fumana na, ha eka o se o le moee ... hape?'

- 1.1 Ho tlile jwang hore monyetla oo ho buuwang ka wona qotsong o itlhahise ho Sekgukguni? (2)
- 1.2 Monnamoholo Tlhoriso o ne a tsebana jwang le Sekgukguni ha e le mona a mmotsa ka ngwanabo? (1)
- 1.3 'Ngwaneno' eo ho buuwang ka yena qotsong ke mophetwa ofe? (1)
- 1.4 Qotsong qoholla disebediswa TSE PEDI tse bontshang hore Mananyetsa o ne a dula mapolasing. (2)
- 1.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka masakaneng polelong e latelang. ... ke mophetwa wa tlatsetso (Sekgukguni, Tlhoriso, Mananyetsa). (1)
- 1.6 Bohlokwa ba hore mongodi a bue ka ho dikela ha letsatsi qotsong ee ke bofe ntshetsopeleng ya pale ee? (2)
- 1.7 Maele ana: 'Moloi ha a mele ditshiba' a nyallana le ketsahalo e qotsong ka tsela efe? (2)
- 1.8 Sekaseka kamoo mongodi a qadileng/leleketseng ditaba tsa pale ena kateng. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA B

A utlwahala a re: 'Banna e be mokotlana oee wa tjehelete o nkuwe ke mang? Teng ha e ka ha ho bonahale motho ho hang feela mona tjee? Thota e ahlame, ha ho bonahale motho ya e nkileng, e be banna o diketse hokae? Banna, dieta tsa tla tsa ntshwetsa, ke re dieta bo ... hoja e se be ka meleko ena ya dieta nka be ke ntse ke kakatletse tjehelete ya ka, ke le morui.'

5

A se hlaba seboko, a bokolla jwalo ka ngwana, 'Ka tla ka le bona wee ... ke phonyohuwa ke letlotlo ka baka la bosawana, ke re dieta bo, tsa tla tsa nkgola ... jo nna wee ...!'

Hoba matshwafo a kokobele a boele madulong, a tswela pele ho tsamaya a ntse a ikgothatsa. A tsamaya a ntse a qamaka kwana le kwana. A hane ho utlwa nonyana e betseha haufi mona, phuru ...! phuru ...! A tlolele hodimo a hopola hore ke motho.

10

Tjhe, qetellong a bona sehlotshwana sa bana ba ntseng ba tsoma le ho kga dishweshwe le monakaladi. A phallela ho bona a ntse a hoeletsa: 'Heei bo ... hela lona bana ting, tlong le kwano ... ha ke tlo le etsa letho, ke tlilo botsa!'

15

- 1.9 Ke molemo ofe oo dieta tseo ho buuwang ka tsona qotsong, di bileng le wona? (1)
- 1.10 Letlotlo lena le mo phonyohileng o ne a le fumane jwang ka mora hoba le mo lahlehele? (1)
- 1.11 Molemo wa boipuiso ba mophetwa ya qotsong, ke ofe ho babadi? (1)
- 1.12 Seabo sa bana ba hlahellang qotsong ee, e bile sefe ntshetsopeleng ya diketsahalo? (1)
- 1.13 Nehelana ka ntho E LE NNGWE e bontshang ho se tshwane/phapano pakeng tsa bophelo ba Ha-Ramokokwane le ba Pimville. (1)
- 1.14 Bolela hore Sekgukguni o ile a etsa jwang lekgetlong la pele hore a fumane mokotla wa tjehelete ho Mananyetsa. (2)
- 1.15 Ke sehalo sa mofuta ofe se totobatswang ke puo ya mophetwa ya qotsong? (2)
- 1.16 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o fane ka lebaka la karabo ya hao.
Dieta tseo Mananyetsa a llang ka tsona qotsong, o ne a di rekile ka tjehelete eo a e qhekelleletseng mofumahadi wa morena Ramoroko. (2)
- 1.17 Hlalosa se bolelwang ke mophetwa ya qotsong ha a re, 'dieta tsa tla tsa nkgolwa'. (2)

- 1.18 Nehelana ka lebaka le tiisang polelo e latelang o ntse o itshetlehile ka ditaba tsa pale.
Ketsahalo ya hore Sekgukguni ka baka la tlala le ho se sebetse, a qetelle a se a qhekella batho, ha se ntho e amohelehileng maemong a phedisano. (2)
- 1.19 Ke thuto efe eo mongodi a re rutang yona ka ketsahalo ya hore Mananyetsa ha a kgutla ha Mmadibelese, a fumane tjehelete e se e nyametse? (2)
- 1.20 Tshohla hore botala boo ho buuwang ka bona polelong e latelang, ke letshwao le emetseng eng ho ya ka diketsahalo tsa pale ena.
Sekgukguni a ntsha bokgothokgotho, leruo le letala ba arolelana. (2)
- 1.21 Baphetweng ba sehlooho paleng ena, ke ofe eo o mo ratileng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- [35]**

POTSO YA 2: *BOSWEU BA LEHLWA* – Sello Moroe

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

Bohle re ne re nahana hore o tla sulafallwa kapa hona ho halefiswa ke dipotso tseo, empa ra makala ho bona kamoo a neng a le matla kateng ho re araba ntle le ho bontsha tlhase ya kgalefo.

Bohle re ne re makaditswe ke boitshepo bo neng bo le ho yena ha a ntse a re araba jwalo. Ka bona hore Tshiu o ne a kgotsofetse ke karabo ya hae le ha yena a ne a tletse boswaswi. 5

'Oo, ka mantswe a mang o balehile mathata ao ha o tla kwano mosuwe?' Ke Dipale eo, motswalle e mong wa Tshiu a se a ntse a tsheha a bile a latelwa ke mokgopi. 'Tjhe, o a fosa moshemane, mona ke tiile ho le ruta dipalo.' Ke mosuwe eo, a bile a re ya ka mahlo. Ra hloleha ho tswela pele ka boswaswi ho ya kamoo a neng a itshepile kateng. Ba ile ba nna ba mmotsa jwalo; athe nna ke ile ka mmotsa hore ha motho a batla ho tabola dipalo o tlamehile ke hore a etse jwang; ena potso o ile a e rata haholo, mme a hla a bua ha teletsana ka hoo. Re ile ra bua ho fihlela nako ya dijo, mme moqoqo ya eba yena feela. 10

- 2.1 Mosuwe eo ho buuwang ka yena qotsong ee ke mang? (1)
- 2.2 Ke lebaka lefe le entseng hore mophetwa eo o mmoletseng ho 2.1, a iphumane a le sebakeng seo a leng ho sona? (1)
- 2.3 Puisano ya baithuti le mosuwe wa bona tsatsing leo, e ne e bontsha leeme/kgethollo ka tsela efe? (1)
- 2.4 Fana ka ntho E LE NNGWE eo mosuwe eo o mmoletseng ho 2.1 a neng a tshwana le mosuwehlooho Diphapang ka yona. (1)

- 2.5 Ke lebaka lefe le neng le etsa hore boTshiu ba nahane hore mophetwa eo o mmoletseng ho 2.1 a ka hloka boitshepo? (1)
- 2.6 Boteng ba mophetwa eo o mmoletseng ho 2.1, bo ile ba fetola boitshwaro ba baithuti ka tsela efe? (2)
- 2.7 Tikoloho eo mophetwa eo o mmoletseng ho 2.1 a tswang ho yona, e ne e fapane jwang le eo a seng a le ho yona? Bolela ntlha E LE NNGWE. (1)
- 2.8 Ditholwana tse bosula e ka be e bile dife? O nahana hore ho ka be ho ile ha etsahalang hoja mosuwe a wela lerabeng la dipotso tseo boTshiu ba neng ba mo tjhehetse lona? (2)
- 2.9 Dikarabo tsa mosuwe di totobatsa eng ka tshebetso ya hae? (2)
- 2.10 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Mosuwehlooho Diphapang ke mophetwa wa sehlooho paleng ena. (2)
- 2.11 Maele a reng, 'Noka e tlatswa ke dinokana', a dumellana jwang le taba ya ho hirwa ha titjhere e qotsong ee? (2)
- 2.12 Sekaseka kamoo mangolo ao Dineo a neng a a ngolla Hlomi, a ileng a baka kgohlano kateng pakeng tsa bona. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Ha re arohana ba nkopa ho ya le bona kerekeng hosane, mme ka dumela ntle le ho qeaqea.

Hae moqoqo ya e ba tse etsahetseng motshehare feela. Esita le Morwesi o ne a thabile e le ka nnete; ka moo a neng a ntjheba kateng ka bona hore ha se ho thaba feela, empa mokgwanana o teng oo ke neng ke sa o utlwisise. Hoba ke je, ka iphotla, yaba ke ipapalla ka moriri, ke o etsa mekgwa e mengata ke rata ho bona ke ofe o ntshwanelang. 5

Hoba ke kgathale ka kenya katiba ya teng yaba ke kena dikobong; ke ne ke lora. Ka hopola Dineo, ka utlwa ke nyonya, ka ba ka rapela hore e se be ho teng ya ileng a re bona. Ka hopola kamoo Tshiu a neng a sulafalletswe kateng, ka tseba hore ha a thabela letho la moketeng. Ka ikutlwa ke le mohlodi, mme pelo ya ka ya thaba haholo. Ha monahano wa ka o fihla ho Lerato, ka utlwa ho nyoloha ntho eo ke sa e tsebeng mona sefubeng, ha ke hopola kamoo a neng a ntjheba kateng, ka utlwa pelo ena ya ka eka e a phatloha, ya otlala ka matla; ka tshoha kamoo Lerato a neng a fetola maikutlo a ka ka teng. 10 15

- 2.13 Ke ntho efe e neng e kgathaditse mopheti wa ditaba qotsong ee? (1)
- 2.14 Bolela tsela TSE PEDI tseo mopheti wa ditaba a ileng a itokisetsa mokete wa sekolo ka tsona. (2)

- 2.15 Lebaka le neng le etsa hore mopheti wa ditaba a ikutlwe e le mohlodi ke lefe? (1)
- 2.16 Mongodi o sebedisitse mawa afe A MABEDI ho senola semelo sa mophetwa ya buang qotsong ee? (2)
- 2.17 Nehelana ka karabo e tiisang polelo e latelang.
Mongodi o atlehile ho hlahisa Hlomi le Lerato e le baphetwa ba sehlooho paleng ena. (2)
- 2.18 Hlaloa kamoo lebitso la mophetwa enwa, Botjha, le dumellanang le diketsahalo tsa pale ena kateng. (2)
- 2.19 O nahana hore toro eo Hlomi a ileng a e lora ka Lerato qalong ya pale, e ne e bidietsang? (2)
- 2.20 Mongodi o qadile pale ena hantle. Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.21 Tshohla kamoo ho hloka-hala ha Lerato ho ileng ha thusa kateng ntshetsopeleng ya pale ena. (2)

[35]**POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

Sefahleho sa Zero se ne se sosobane, ho bonahala hore o kgathatsehile haholo. Ha tholatholeha motsotswana pele Zero a nanabela botlolwana e tshetseng dimomonane tse se nang tswekere, a nka e le nngwe, a e re bobbe ka hanong a nto hlafuhlafuna.

'Eh, Chikano, o ka nna wa itjhebela seo o ka se fumanang ka mane ka sehatsetsing, monna. Nna ha ke sa loka dibabaneng tsena tsa lona.' Chikano a tsheha hanyenyane, a ema ho ya moo sehatsetsi se patehileng se leng hona teng, mme a fihla a ntsha botlolo e ngotsweng 'CHILL'. Ka mora nako e seng kae a be a se a le kgalase letsohong a se a bile a enwa ka thahasello e kgolo. 5

'Banna, bona ke bona ba Sekotlelane hantle, monghadi, e seng metoho e mona e nowang ke masea.' 10

'Ha ke na taba le hore ke ba hokae, eno ntho ha ke e batle – ha ke batle le monko wa yona!' Ke Zero eo. 'Ke hore lona batho ba batjha le a makatsa ruri. Le bonahala le sa tsotelle bophelo ba lona ka mokgwa o tshosang. Ntho eno e tla o bodisa malanyana ana o be o swabe ke o jwetse.' 15

'Ke a kgolwa, monghadi, o tla hopola hore nna ke sebedisa dintho tsa boleng bo phahameng feela.'

'Wona mohalakane oo ke ntho ya boleng bo phahameng?'

- 3.1 Ke mophetwa ofe ya ileng a tsebisa Chikano hore kgale Moatemirale Makhanda (Zero) a mo emetse? (1)

- 3.2 Kamano ya Chikano le mophetwa eo o mmoletseng ho 3.1 e ne e le efe? (1)
- 3.3 Tshwantshiso eo Moatemirale Makhanda (Zero) a e sebedisitseng qotsong ha a re, 'Wona mohalakane oo ...' e o tsebisang ka seo Chikano a neng a se nwa? (1)
- 3.4 Fana ka ketsahalo E LE NNGWE e neng e entse hore Zero a kgathatsehe haholo tsatsing leo ho buuwang ka lona qotsong. (1)
- 3.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
Diketsahalo TSE PEDI tseo e leng karolo ya moralo, tseo o di boletseng ho 3.4, di bontsha ... (tlhekelo ya ditaba/kgolo ya diketsahalo/thararaho ya diketsahalo). (1)
- 3.6 Ke dintho dife TSE PEDI tse totobatsang hore diketsahalo tse qotsong, ke tsa nakong ena ya thekenoloji? (2)
- 3.7 Hlalosa ka dintlha TSE PEDI kamoo ditaba tsa kopano e qotsong, di ileng tsa ama ntshetsopele ya diketsahalo kateng. (2)
- 3.8 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o fane ka lebaka la karabo ya hao.
Ditaba tseo Zero a ileng a di tsebisa Chikano kopanong eo, di ne di na le bopaki bo di tiisang/nnetefatsang. (2)
- 3.9 Puisano ya Zero le Chikano tsatsing leo, e ne e le molemong wa naha ya bona ya Afrika jwang? (2)
- 3.10 Ke ntlha efe ya bohlokwa e totobatsang ho se tshwane ditabeng tsa kopano e qotsong ee, le ho tsa kopano e neng e tshwerwe ke mobishopo Biala qalong ya pale ee? (2)
- 3.11 Bontsha kamoo naha ya Botswana e bileng le seabo kateng tharahanong ya diketsahalo paleng ena. (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

Ka letsatsi le leng, Ramaqiti a be a se a rongwa ke mokapotene wa hae ho ya fuputsa tlaleho ya polao hona motseng oo wa Seruwe. Ha a fihla moo a tshoha hampe ha a eellwa hore ntlo eo a ronngweng ho yona, ke ya kgarebe e nngwe ya motswalle wa hae Nasala, mme a eketsa ho tshoha ha a fumana Nasala a boborane pela setopo sa kgarebe ya hae, botlolo ya jwala ba Sekgowa e le letsohong la hae, mme a tseba hanghang hore o bolauwe ke yena Nasala ka sebele sa hae. Nasala le yena ha a bona hore ke motswalle wa hae ya ronngweng ho tla mo tshwara, a qaqabala, a hana ho tshwarwa, mme a ba a bolella Ramaqiti hore ebang a ka mo kwalla teronkong, le yena o tla phahla makunutu a bonokwane ba hae. 5

Le ha kwana Ramaqiti a ne a sa ikemisetsa ho tshwara motswalle wa hae, tshoso eo Nasala a e entseng ke yona e entseng hore a bone ho ne ho ka ba molemo ha eo motswallae a ka ba hole le yena. Ke ka hona he a ileng a buisana le basebetsimmoho le yena hammoho le dinokwane tse ding hore Nasala a balehisetswe naheng ya Bosothonia moo a tlang ho thuswa ho fetola sebopeliso le lebitso la hae. 10

- 3.12 Mophetwa enwa ya bitswang Nasala qotsong ee, o twaelehile ka lebitso lefe ka hara pale? (1)
- 3.13 Sebakeng sena moo mopheti a phetang ditaba tsa Nasala a le ho sona qotsong, se ne se le bohlokwa jwang bophelong ba hae? (2)
- 3.14 Ke ketsahalo efe e neng e susumeditse mophethi ho hlalosa tsa bophelo ba Nasala qotsong? (1)
- 3.15 Pheletso ya mophethi wa ditaba tse qotsong e ne e be efe? (1)
- 3.16 Bolela ka dintlha TSE PEDI makunutu a Ramaqiti ao Nasala a neng a re o tla a hlalosa ha a ka tshwarwa. (2)
- 3.17 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang, mme o tshehetse ka lebaka Bophelo ba Nasala ka hara pale ena ke mohlala o motle wa mophetwa ya ... (2)
- A tshehetsang.
B ntlhanngwe.
C namolang.
D tjitja.
- 3.18 Ho ya ka ditaba tsa pale, o nahana hore Amanda Zamiya o ne a fuparalletse Moatemirale Makhanda (Zero) kotsi efe? (2)
- 3.19 Polelo e reng, 'moiketsi ha a llelwe', e dumellana jwang le pheletso ya bophelo ba Nasala? (2)
- 3.20 Na qeto ya Amanda Zamiya ya ho phahla makunutu a bohlwela ba hae mokgatlong wa Bana ba Phiri, e ne e le e nepahetseng? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.21 Sekaseka kamoo mongodi a atlehileng kateng ho bontsha tharollo qakeng ya pale ena. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

TISETSO:	Itse Nkepe a bolela. mokoko ha o eso lle empa o se o ntatotse. (A sisa pelo.) Ho lokile ntate, ke tla sebetsa, ke tla iphetetsa.	
MOTAUNG:	Ke e nngwe ya ntho tse ntenang eo. Ke a bua, o a bua. Tweba ha e tshabe tlou. (A qamaka.) O sa dutse? Tsamaya.	
MMATISETSO:	Ha ho moo Tiisetso a yang ntate. Ke habo mona. Wena o dula tameneng.	5
MOTAUNG:	Banna, mosadi a nthohaka. O senyehile o a tseba mosadi towe! Ke beha molao le wena o beha wa hao. O sentse le ngwana. Re tseba basadi ba hlomphang, ba lokileng boMmatshela.	
MMATISETSO:	Ke wena ya senyehileng. Mmatshela ke sekwahelwana sa pitsa efe? Ke wa dikgoho tsa makalneke re tsebe?	10
TISETSO:	Mme, ke batlile ke lebala ho o bolella. Ntate ha ...	
MOTAUNG:	(A mo kena hanong.) O qadile hape o tilo pota wena.	
TISETSO:	Ntate a nkotla ke sa tsebe o ntsekisa eng. Ha re etla hae mona motho o se a ...	15
MOTAUNG:	(A mo kena hanong.) Ke tsebile. O hana ha ke o kgalema wena. Mmamele hantle Mmatshela. Ngwana enwa o mpua hampe seterateng. O ne a eme sa basadi ba hasang kadiana hukung ya seterata, a bolela kamoo ke tihakang kateng jwalo ka ha eka ke a lapa metswalleng ya hae. Le wena (a mo supa.) o paki ya seo. Le wena o ne o ke ke wa mamella taba e jwalo.	20

- 4.1 Ho ya ka ditaba tsa pale ee ke sefe seo Tiisetso a reng Nkepe o se boletse? (1)
- 4.2 Ke lebaka lefe le neng le etsa hore Motaung a dule a kena Tiisetso hanong qotsong ee? (1)
- 4.3 Mmatshela enwa eo ho buuwang ka yena qotsong o ne a iphedisa ka eng? (1)
- 4.4 Sena seo Motaung a leng sona qotsong ee, se fapana jwang le seo a neng a le sona pele ho ditaba tsa qotso? (1)
- 4.5 Bolela tshiya E LE NNGWE ya tse bopang tshwantshiso, e teng qotsong e ka hodimo. (1)

- 4.6 Ho Tiisetso le Nkepe ke ofe ya neng a tsitlalletse qetong ya hae ho tseo ba neng ba ngangisana ka tsona? Tshehetsa ka lebaka. (2)
- 4.7 Tiisetso o bolelang ha a re o tla sebetsa, o tla iphetetsa? (2)
- 4.8 Ke ketsahalo efe qotsong e tiisang se bolelwang ke polelo ena, 'motho o tshwarwa ka dipuo, kgomo ka dinaka'? (2)
- 4.9 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Tiisetso o ne a tella ntatae ka hore a re ho yena 'o tla sebetsa, o tla iphetetsa.' (2)
- 4.10 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang.
Diketsahalo tse qotsong, ke tse ding tse totobatsang tharahano tshwantshisong ena. (2)
- 4.11 Tiisa polelo e latelang.
Dintho tse kang dinoka, difeme, dikolo, makoloi le tse ding, di ke ke tsa sitisa tshwantshiso ena ho bapalwa sethaleng/kalaneng. (2)
- 4.12 Ka toro ya Tiisetso tshwantshisong ena, mongodi o sebedisitse lewa la ho tjobela mmadi pele. Tshehetsa polelo ena ka lebaka. (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA H

MOTAUNG:	Dumelang ka tlong ka mona. (A aka Mmatiiisetso.) Be! Le Mmankepe o sa re etetse kajeno. Ke kgale a re lahlile. E be o ntse o bo kganna jwang bophelo?	
MMANKEPE:	Dumela le wena Sebata. Bonneteng ke mabaka a etsang hore motho a ipate. Le ha jwale nka be ke eso hlahe ka ha mafu ana a mangata a re dikile. Nna ke bona hore ke tla falla Tselakgopo mona. Beke le beke re pata motho, la Keresemese teng ke lebuba feela.	5
MOTAUNG:	Ho jwalo feela mmarona. Ke karolo ya bophelo eo, mme re tlamehile ho e amohela. Mmopi o bopile motho ka setshwantsho sa hae. Le wena o a tseba hore setshwantsho sa hao se bohlokwa jwang ho wena. Ka baka la hore boulella ha Hae, lefu le teng ho ikatametsa ho yena, ho sa kgathalatsehe tshobotsi kapa ho rekwa ka teke. Le monnao Raboditse ha a na matla ho Yena.	10
MMATISETSO:	O a bolela moo ntate. Ke kotlo ya dibe tsa rona tse sabasaballetseng le lefatshe lena. Ke karolo ya bophelo ntate.	15
MMANKEPE:	Haikhona! Ke a hana moo. Kotlo ya Modimo ke ya hore motho a shwe ha a kula feela. Ho hang ke hanana le lona.	
MOTAUNG:	Hopola hore Kaine o ne a etse eng ho Abele. Na Abele o ile a kula jwalo ka ha o bolela? Hopola hore Johanne le Uria ba shwele jwang.	20

- 4.13 Morero wa Raboditse le Mmankepe o ile wa atlehiswa ke seapadi sefe? (1)
- 4.14 Bolela ditholwana TSE PEDI tse bosula tse ileng tsa tliswa ke puisano e qotsong ena. (2)
- 4.15 Bolela tshetiso e ileng ya bakwa ke Motaung pakeng tsa Raboditse le Mmatshela. (2)
- 4.16 Ke seapadi sefe ho tse qotsong seo e leng mohanyetsi/molwantshi? (1)
- 4.17 Ke ntlha efe E LE NNGWE e fumanwang tlhekelong ya tshwantshiso, e teng qotsong ena? (1)
- 4.18 Hlalosa kamoo tihadimo ya Raboditse malebana le batho ba basadi e fapanang kateng le ya Motaung. (2)
- 4.19 Ketso ya Motaung ya ho aka Mmatsetso ha a fihla lapeng, e re senolela eng ka lapa la bona? (2)
- 4.20 Motaung o ne a biditisa eng ha a atamela ha hae a tla a bina, a ntse a rohakana a bile a fihla a kokota hampe a rahaka lemati? (2)
- 4.21 Sekaseka ka moo mongodi a bontshang ho hloka matla ha Bokreste kateng tshwantshisong ena. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso TSE PEDI karolong ena. Araba potso TSE PEDI tse itshetlehileng dipalekgutshweng TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5: MODIA – MK Mofihli le ba bang

5.1 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I**NA HO NEPAHETSE?**

Bohle ba lebella ka tebello e kgolo hore monnamoholo a arabe taba ena ya Mojalefa. 'O mpile wa nkena hanong ka phoso. Ke ne ke botsa hore tjehelete ena eo re e lefang kerekeng ke e sebeditsweng ke bana kapa ke rona? Haeba e sebeditswe ke bana, ho nepahetse ha ba e tseka hobane ke ya bona. Empa haeba e sebeditswe ke rona, ha ho lebaka la hore bana ba e tseke hobane ha se ya bona. Ho hanang hore bao e leng beng ba tjehelete ba botse ka tjehelete ya bona? Tsebang Mojalefa hore bana bana, bao le ntseng le ba ruta bobbe ka kerekeng eo e neng e tshwanela hore e be ke ntlo ya Modimo, ba tla le makatsa. Tsebang hore ke bona ba tlang ho le utswetsa makoloi ka moso. Tsebang hore ke bona ba tlang ho fedisa setjhaba sa heso ka AK47. Tsebang hore ke bona ba tlang ho fedisa setjhaba ka ho se rekisetsa dithethefatsi. Tsebang hore e mong le e mong ya bapallang batjheng ba setjhaba, o bapala ka bokamoso ba setjhaba seo.'

Monnamoholo a boela a ntsha sakatuku ho iphumula. Ha a qeta a ema a bulela fene ya moya. 'Banna ha ho tjhese le kgale. Hana re ne re le hokae? Be! Ke a hopola jwale. Ka nnete nna o a mmakatsa Mojalefa.'

- 5.1.1 Lebitso la mophetwa ya bitswang monnamoholo qotsong ee ke mang? (1)
- 5.1.2 Bolela dintho tse ding TSE PEDI tseo monnamoholo a neng a tletleba ka tsona kerekeng ntle le tse qotsong. (2)
- 5.1.3 Ditaba tsa palekgutsweng ena di etsahala motseng ofe? (1)
- 5.1.4 Ha Mojalefa a etela monnamoholo, e ne e le nakong efe ya selemo? (1)
- 5.1.5 Nehelana ka sesebediswa se se leng qotsong, se bontshang hore baphetwa ba phela tikolohong ya metsetoropong. (1)
- 5.1.6 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
Monnamoholo ya hlahelang qotsong ena ke ...
- A mohlhohleletsi.
B moetapele.
C moqabanyi. (1)

- 5.1.7 Pakeng tsa moruti le bishop, ke ofe ya neng a tsamaisa kereke ka tshwanelo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.8 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka.
Monnamoholo e ne e le e mong wa maphutheho ya tshepuwang kerekeng ya Tjhatjhe. (2)
- 5.1.9 Maele ana, 'Basadi ke tau di mesana' a nepana le ketsahalo efe kerekeng ya monnamoholo le Mojalefa? (2)
- 5.1.10 Ke ntho efe E LE NNGWE palekgutshweng ee, e bontshang hore monnamoholo o ne a na le tsebo e tebileng ditabeng tsa tsamaiso ya kereke? (1)
- 5.1.11 Na taba ya batjha ba tsekang ho tseba ka ditjhelete tsa kereke e nepahetse? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.12 Ha o ne o le monnamoholo eo ho buuwang ka yena qotsong ee, na o ne o ka ngala kereke ka baka la mathata a yona? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

- 5.2 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J

KE MANG YA LAOLANG?

'Ho tloha hona kajeno lena tsebang hore bomabalane bana ba mabela e ntse e le basebetsi ba feme ena jwalo ka lona. Malwanammoho, re batla hore ho tloha hona kajeno ho se be motho ya thothomellang mabalane; motsamaisi wa lefapha; batsamaisi ba tlase; batsamaisi ba mahareng le batsamaisi ba hodimo hobane batho bana, ba ntse ba tshwana le lona ha ho phapang. Ha e le hantlentle ebile lona le betere ho ba feta.' 5

'Na ho na le motho ya neng a tla sebetsa ka metjhini ela e kotsi hoja le ne le le siyo? Na ha le ne le le siyo mabalane le motsamaisi ba ne ba tla sebetsa ka peke, kgarafu le kiribaye? Na mabalane le motsamaisi ba ka sebetsa mola moo ho leng ditshila, e leng moo ho sebetsang lona? Hona jwale moputso wa lona o tlase ka mokgwa tsela e makatsang ha o bapiswa le wa mabalane le motsamaisi. Batsamaisi bana ba sebedisa difono tsa feme mabakeng a bona ba sa lefe letho. Ha e le lona ha ho melemo ya letho eo le e unang femeng ena empa le ntse le tshwana le bona.' 10

- 5.2.1 Basebetsi ba bokaneng kopanong e qotsong ba sebeletsa feme efe? (1)
- 5.2.2 Hobaneng basebetsi ba feme ba ne ba bokane lebaleng le leholo la dipapadi? (1)

- 5.2.3 Moetapele wa mokgatlo wa basebetsi o ne a thabetse eng ha a bona Mantakalatsane a tlile kopanong ee? (1)
- 5.2.4 Nehelana ka menyetla E MMEDI eo basebetsi ba neng ba tletleba ka hore bona ha ba e fuwe empa e fuwa baokamedi ba bona feela. (2)
- 5.2.5 Nehelana ka ketsahalo e totobatsang sehlohlolo palekgutshweng ena. (2)
- 5.2.6 Mantakalatsane ke mophetwa ya ntlhanngwe/sephara. Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 5.2.7 Hlalosa hore leano le sebediswang ke boramesebetsi la ho hulela basebetsi ba sa sebetsang moputso, le ama basebetsi jwang. (2)
- 5.2.8 O nahana hore seabo sa Mantakalatsane e ka be e bile sefe moferefereng wa basebetsi hoja a ne a rutehile? (2)
- 5.2.9 Na ho amohelahile hore basebetsi ba rarolle mathata ka tsela eo Kgampumpu, a ileng a a rarolla ka yona palekgutshweng ee? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 5.2.10 Na sehlooho sa palekgutshwe ee se nyallana le diketsahalo? (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Ho botsitswe dipotso TSE PEDI karolong ena. Araba potso TSE PEDI tse itshetlehileng dithothokisong TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

HO THUSANG HO LLA – PM Ramathe

1	Kajeno bana ba Taung ke mami,
2	Melala e sehlehile ke kgutsana,
3	Bana ba phela ka kgutsana kajeno,
4	E, hoba lefu seaparamenyepetsi le kene ha Ramathe.
5	Kajeno phiso di omile methaladi,
6	Di wele mofela dikwakwariri,
7	Bana ho setse ba matsheo mami,
8	Ba setse ba ikoka boketa.
9	Kajeno re diha dihlooho ho mo felehetsa,
10	Re bina dihaleluya ho mo kopela tsela,
11	Re kopa Lehodimo ho mo amohela,
12	Ho mo amohela le tsa hae dikgau.
13	Robala hle Tau phomola Sebata,
14	Mosebetsi boholo o o phethile Thokwa lekakuba,
15	Phomola hle Tau, phomola Sebata,
16	Robala ka kgotso kgorula Taung.

- 6.1.1 Bolela seboko sa ya seng a hlokahetse thothokisong ena. (1)
- 6.1.2 Ke lentswe lefe le bontshang hore mofu o hlokahetse a fihlelletse katleho nthong tse ngata temathothokisong ya boraro? (1)
- 6.1.3 Karaburetso e sebedisitsweng thothokisong ee ke ya mofuta ofe? (1)
- 6.1.4 Ke ntho dife TSE PEDI tse etswang ho felehetsa mofu ho ya ka temathothokiso ya boraro? (2)
- 6.1.5 Bonono/Bokgabo ba bothothokisi bo sebedisitsweng melathothokisong ya 11 le 12 bo bitswang? (1)
- 6.1.6 Mofu e ne e le ngwana wa bokae habo? Qolla lentswe le tiisang karabo ya hao temathothokisong ya bone. (2)
- 6.1.7 Sejura e molathothokisong wa 15, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)

- 6.1.8 Qolla molathothokiso oo ho wona ho sebedisitsweng lebitsomamarane temathothokisong ya pele, o be o bolele bohlokwa ba lona. (2)
- 6.1.9 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho tse latelang.
Molathothokisong wa 13 ho sebedisitswe mokgabisopuo ofe?
A Mothofatso
B Apronime
C Tshwantshiso
D Apostrofi (2)
- 6.1.10 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 6.1.11 Hlalosa se bolelwang ke sethothokisi melathothokisong ya 2–3. (2)

MMOHO LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

MMADIBERWANE – T Leballo

1 Tjhaba sa kgotsa sa Thabadimahlwa,
2 Sa re se tswa kae sena sa monna semamallo,
3 Se tswa kae sena sa mashesha semaumau,
4 Se tswa kae se sa tse beng Mmadiberwane,
5 Mmadiberwane wa ho ja banna lekemekeme.

6 A qala ho ntsha o ka mpeng mmala mosadi,
7 Kwata tsoha o hlatswe mese ke habile,
8 Ntjhome mona ha se ha nnyafeng ho a sebetswa,
9 Buti mona ha ho tse fumanwang di tonositse,
10 Nna ke mokoma ntsha ponto o kgantshe,
11 Ntsha tjelete o reke lerato o reke boroko.

12 Ya swenya ya bopa poho ya Makgwakgweng,
13 Kajeno molamu o tla kopana le tshepe,
14 Kajeno molamu o tla boela sefateng,
15 A lahla motho ka setebele fatshe,
16 Mmadiberwane a hlaba hlohodingwane,
17 A idibana, a tshela Jorotane a phela.

- 6.2.1 Temathothokisong ya bobedi ke dintho dife TSE PEDI tseo Mmadiberwane a reng Ratjotjose a di etse? (2)
- 6.2.2 Temathothokisong ya bobedi ke lentse lefe le bolelang ntho E LE NNGWE le 'leqaba'? (1)

- 6.2.3 Molathothokiso wa 12 o re bontsha maikutlo afe a Ratjotjose mabapi le dipuo tsa Mmadiberwane? (1)
- 6.2.4 Ke phetapheto ya mofuta ofe e sebedisitsweng molathothokisong wa 11? (1)
- 6.2.5 Ke bonono/bokgabo bofe bo sebedisitsweng molathothokisong wa 6? (1)
- 6.2.6 Poeletsamodumo e melathothokisong ya 2–4 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.2.7 Bohlokwa ba kgonyetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 1 ke bofe? (2)
- 6.2.8 Hlalosa se bolelwang ka molathothokiso wa 8 le wa 9. (2)
- 6.2.9 Bohlokwa ba phetapheto e tsepameng/neeletsano e sebedisitsweng molathothokisong ya 13 le 14 ke bofe? (2)
- 6.2.10 Tshwantshiso/Sereello se sebedisitsweng molathothokisong wa 10, se sebedisitswe ka maikemisetso afe, mme se o thusa jwang ho utlwisisa molathothokiso oo? (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70